

СОЦІАЛЬНА ТА ЕКОЛОГІЧНА ЕКОНОМІКА

УДК 331.107.266

СОЦІАЛЬНІ ІНВЕСТИЦІЇ ЯК ІНСТРУМЕНТ РЕАЛІЗАЦІЇ СОЦІАЛЬНО-ОРІЄНТОВАНОГО БІЗНЕСУ

І. Ю. Гришова, д.е.н., професор;

Т. С. Шабатура, к.е.н., викладач.

Одеського аграрного державного університету

Досліджено двоїсту економічну природу соціальних інвестицій. Проаналізовані пріоритетні напрямки спрямування потоків соціальних інвестицій підприємств продовольчої сфери та фактори, що їх визначають. Розглянуті позитивні сторони практики використання соціальних інвестицій як одного з напрямку реалізації соціально-орієнтованого бізнесу.

Ключові слова: соціальні інвестиції, підприємства продовольчої сфери, соціальна відповідальність, соціально-орієнтований бізнес, спільні цінності, корисний ефект.

Застосування концепції соціальна відповідальність бізнесу вже сьогодні стає повноцінною частиною стратегічних напрямків розвитку великих компаній, в контурах яких розвиваються та удосконалюються поряд з інституційними засадами й практичні напрямки виконання соціальної активності.

Одним із векторів реалізації соціально-орієнтованого бізнесу є добровільний внесок підприємницького сектора в розвиток суспільства за допомогою використання механізму соціальних інвестицій. Але спотвореність суспільних уявлень про справедливість через слабкі механізми суспільного інформування та громадського визнання соціальної роботи компаній стають головною причиною виникнення найгостріших проблем подальшої ефективної інтеграції соціальної відповідальності бізнесу в Україні. Це зумовлює на сучасному етапі суспільного розвитку посилену увагу до спрямованого вкладання ресурсів через соціальне інвестування підприємницького сектора в розвиток соціальної сфери з ціллю отримання в перспективі корисного суспільного ефекту.

Поставлення завдання. Проблемам дослідження мотивації добродійної діяльності, як одного з напрямків реалізації соціальної відповідальності бізнесу, присвячено багато наукових праць таких відомих вчених-економістів, як: І.О. Бланк [1], А.В. Бондаренко [2], В.В. Кужель [3], Г.М. Захарчин [4]; дослідженню проблем реалізації соціальних інвестицій: Е.М. Лібанова [5], Т.Д. Тягунська [6], В.Г. Федоренко [7], Н.О. Шибасєва [8] та інш.

Не зважаючи на вагомість результатів наукових досліджень і безумовний інтерес до них з боку наукової аудиторії, багато ключових питань, що виникають у процесі формування та реалізації соціальних інвестицій вітчизняними підприємствами, зокрема продовольчої сфери, залишаються невирішеними. Так наукове вирішення проблемних питань соціального інвестування та пошук шляхів ефективного управління формуванням соціальними інвестиціями підприємств в умовах панування сучасних ринкових відносин

перебуває тільки у фазі становлення.

Поставлення завдання. Дослідити двоїсту економічну природу соціальних інвестицій. Проаналізувати пріоритетні напрямки спрямування соціальних інвестицій підприємствами продовольчої сфери та позитивні сторони практики їх використання.

Результати. В індустріально розвинених країнах добровільний внесок інвестицій підприємницького сектора в суспільний розвиток є одним із давно поширених напрямків практичної реалізації корпоративної соціальної відповідальності, що підтримує розвиток бізнесу, одночасно покращуючи умови життєдіяльності суспільства. Таку економічну природу соціальних інвестицій можна пояснити тим, що ресурсні потоки будь-якого підприємства або компанії кількісно обмежені, через що власники бізнесу мають забезпечувати отримання від реалізації соціально-значимих заходів, спрямованих на населення, клієнтів і персонал, максимальної віддачі.

Дослідник проблем очікуваного результату соціальної відповідальності бізнесу В.В. Кужель [3] наголошує, що в процесі соціального інвестування мають бути зацікавлені не тільки корпоративні учасники соціального інвестування, а й держава, тому як наслідки соціального інвестування розкриваються в зміцненні соціально орієнтації як на рівні всієї національної економічної системи, так і на рівні окремих рівнів соціально-економічного розвитку. Це виражається в акумуляції інтелектуального капіталу, підтримці відповідного рівня та якості життя людей, розвитку ринку праці, стимулюванні економічного зростання, забезпеченні базових соціальних послуг і державних соціальних гарантій, підтримці екологічної безпеки та соціальної стабільності в суспільстві.

Варто відзначити те, що суб'єктами соціального інвестування можуть виступати як фізичні особи, так і домогосподарства, підприємства та держава, де найсуттєвіший інвестиційний внесок в соціальну сферу припадає саме на підприємницький сектор. При цьому цілі та мотивація соціального інвестування суб'єктів суттєво різняться

ся між собою. Якщо для підприємств істинною ціллю соціального інвестування є отримання прибутку, то для держави стоїть першочергове завдання щодо підвищення рівня життя населення через розширення перспектив людського розвитку та економічного зростання. Соціальні інвестиції при цьому здатні забезпечувати доволі масштабний та довгостроковий соціальний та економічний ефект завдяки введенню ресурсозберігаючих технологій, розвитку людського капіталу, а отже поліпшенню іміджу підприємств у стратегічній перспективі.

Визначення сутності соціальних інвестицій, як окремої економічної категорії, сьогодні ускладнюється відсутністю загально визнаних теоретичних підходів до розуміння вкладень підприємства, адже вони зазвичай ототожнюються з інвестиціями, спрямованими в розвиток інтелектуального капіталу, а отже в економічну діяльність підприємства.

В у мовах сучасних реалій переважна більшість науковців під соціальним інвестуванням підприємства розуміє вкладення коштів в об'єкти соціального оточення з метою покращання рівня та якості життя населення через створення нових механізмів і технологій розподілу коштів серед різних верств населення з урахуванням їх вимог [5-8]. Іншими словами, провідною домінантою соціальних інвестицій варто вважати активність суб'єктів інвестиційних відносин в напрямку одержання для суспільства конкретного «корисного ефекту». Це актуалізує розуміння соціальних інвестицій бізнесу з позиції управлінських, технологічних, матеріальних, або інших ресурсних та фінансових потоків підприємства, що за рішенням власників бізнесу спрямовуються на реалізацію конкретних соціальних програм, основою розробки яких є інтереси головних зовнішніх і

внутрішніх зацікавлених сторін у розумінні того, що підприємство в стратегічному відношенні одержить економічний та соціальний ефект.

Соціальні інвестиції це принципово новий рівень відносин між владою, бізнесом і суспільством, актуальність яких має відбивати очікування всіх учасників, враховувати їх пріоритети та покращувати рівень і якість життя людей. Разом з цим, обсяг потоків соціальних інвестицій залежить від:

- інвестиційного клімату держави, що визначається наявністю інвестиційного потенціалу, інвестиційним законодавством та рівнем інвестиційного ризику;

- критеріями здійснюваної та запланованої економічної політики країни, в основі якої лежить патентна політика, державні програми з удосконалення економіки на довгострокову перспективу, державні програми з надання субсидій і податкових пільг, система сертифікації виробів, система держзамовлень тощо;

- бюджетних обмежень, а саме діючого механізму бюджетних пріоритетів;

- станом соціального розвитку населення, що характеризує спосіб та рівень життя людей, стан здоров'я та тривалість життя.

Нині розвиток бізнесу на основі соціальної відповідальності є загальноприйнятим правилом, який застосовує переважна кількість підприємств в усьому світі. Проте їх соціальні напрямки реалізації суттєво різняться між собою. Так, за проведеним опитуванням підприємств продовольчої сфери встановлено, що потоки соціальних інвестицій спрямовуються ними переважно на реалізацію внутрішніх соціальних програм, ціллю розробки яких є розвиток власного інтелектуального потенціалу та задоволення вимог працівників (табл.1).

Таблиця 1

Класифікація соціальних інвестицій підприємств продовольчої сфери (за результатами проведеного опитування підприємств)

Внутрішні потоки соціальних інвестицій	%	Зовнішні потоки соціальних інвестицій	%
1. Розвиток персоналу	50,7	1. Інвестиції, спрямовані на розвиток місцевих громад	21,4
в тому числі:		в тому числі:	
- підвищення безпеки праці;	2,1	- розвиток освіти, науки, технологій та інновацій;	6,2
- охорона здоров'я;	3,1	- підтримка культури та спорту,	2,5
- підвищення кваліфікації та професійний розвиток;	37,3	- розвиток місцевого самоврядування;	10,1
- можливості гармонійного розвитку та дозвілля;	6,2	- благодійна допомога вразливим верствам населення	1,6
- оздоровлення	2,0		
2. Ресурсозбереження	27,8	2. Охорона навколишнього середовища	1,1

Поряд з цим пріоритетними векторами спрямування соціальних інвестицій є підвищення кваліфікації працівників та їх професійний розвиток, а також запровадження ресурсо-зберігаючих заходів.

Найпоширенішими видами допомоги громадськості є розвиток освіти, науки, технології та інновації, а одними із найменш популярних - охорона навколишнього середовища. Серед тих

підприємств, які впроваджують екологічну відповідальність, більш визнаними є практики впровадження енергозберігаючих технологій та програми сортування й утилізації відходів. Проте, здійснення різноманітних заходів із екологічної відповідальності розповсюджене явище переважно серед великих за розміром підприємств продовольчої сфери.

Лідерами у впровадженні програм надання

Вісник Сумського національного аграрного університету

Серія «Економіка і менеджмент», випуск 4 (59), 2014

допомоги громадськості є великі компанії, яскравим прикладом чого є корпорація "Оболонь", яка понад півтора десятиліття активно займається інвестуванням в соціальні проекти. Головними напрямками соціальної інвестиційної діяльності корпорації є: освітні проекти, допомога соціально незахищеним прошаркам населення, сприяння відродженню духовності та історико-культурної спадщини, розвиток спорту. Також «Оболонь» щороку формує соціальний бюджет і виділяє частину продукції в рамках соціально значущих для суспільства проектів [9].

Головну небезпеку для соціальних бізнес-програм зовнішнього спрямування сьогодні представляє неоднозначність та недосконалість законодавчої діяльності держави: низка нормативно-правових нововведень, як правило, спрощує реалізацію ефективних соціальних програм, тоді як інші нововведення, навпаки, їх ускладнюють. Це пояснює розбіжності в очікуванні підприємців подальших дій від держави, тому перевага в цілому на боці саме тих, хто сумнівається в позитивній дії нормативно-правової державної ініціативи (табл.2).

Таблиця 2

Фактори, що впливають на соціальні інвестиції підприємств продовольчої сфери, %
(за результатами проведеного опитування підприємств)

Фактори формування соціальних інвестицій	Сприяє	Стримує	Не впливає
Законодавче середовище	40,51	55,70	30,80
Суспільна думка щодо ролі соціальних інвестицій	70,51	6,41	23,08
Виконання державних обов'язків і функцій	57,50	25,0	17,50
Розвинутість некомерційних та недержавних організацій	44,16	7,79	48,05
Наявність ефективних методик та кваліфікованих спеціалістів для реалізації соціальних бізнес-програм	86,25	1,25	12,50

Встановлений факт недовіри бізнесу до держави, перш за все, має бути адресований органам законодавчої та виконавчої влади, які несуть відповідальність за прийняті інновації нормативно-правового характеру. Це вимагає від влади зваженості та ретельності при розробці нормативно-правових документів, тому як негативні наслідки будуть відбиватися не тільки на вітчизняному бізнесі, а й на різноманітних верствах населення.

Одночасно вітчизняні підприємства продовольчої сфери сподіваються на певні позитивні зрушення з боку громадськості щодо сприйняття ролі соціальної бізнесу в їх повсякденному житті. Проте найбільші очікування щодо розвитку механізму соціального інвестування підприємства покладають тільки на себе, розробляючи методичне забезпечення та підвищуючи кваліфікацію спеціалістів, що необхідно для реалізації соціальних бізнес-програм.

Оцінюючи "корисний ефект" від впровадження потоків соціальних інвестицій, респонденти надали такі відповіді:

- 73,4% – поліпшення відношення працівників до підприємства;
- 54,3 % – суттєва користь для суспільства
- 61,3 % – поліпшує бізнес-показники;
- 53 % – зміцнює репутацію підприємства.

Таким чином, позитивні сторони практики використання соціальних інвестицій, як одного з напрямку реалізації соціально-орієнтованого бізнесу, сьогодні усвідомлюються переважно більшістю вітчизняних підприємств продовольчої сфери, адже інвестування коштів на реалізацію соціальних бізнес-програм підпорядковується не лише досягненню конкретної «іміджевої» мети, а й виступає складовою довгострокового стратегічного розвитку.

Сьогодні успіх підприємств залежить від конкурентних переваг продуктів та послуг, а також від рівня довіри споживачів до його брендів. Проте в умовах безупинного зростання пропозиції, довіра та перевага споживача при виборі досягається не лише за умови відповідності та якості продукції, дотримання високих стандартів безпеки, а й здатності підприємства створювати довгострокові спільні цінності.

Програма створення спільних цінностей – це ініціативне спрямування потоків соціальних інвестицій на вирішення глобальних економічних та соціальних проблем, які постали на тлі глибокого економічного спаду, що супроводжується руйнуванням цінностей для власників бізнесу та для суспільства.

Реалізація програми створення спільних цінностей відомої компанії "Нестле-Україна" спрямована на нові партнерські відносини з урядами, громадськістю та підприємцями та включає реалізацію широкої освітньої програми, мета якої полягає у популяризації принципів правильного харчування та здорового способу життя серед дітей у різних країнах світу, відкриття науково-дослідного центру в Африці та започаткування спеціальної премії Nestlé за інноваційний підхід у вирішенні проблем у сфері правильного харчування, водозбереження та розвитку сільського господарства. Програма створення спільних цінностей є невід'ємною складовою частиною бізнес-стратегії Nestlé у сфері правильного харчування та здорового способу життя. Створення спільних цінностей, спрямованих на покращення якості харчування, збереження водних ресурсів та виробництва продуктів харчування – запорука довготривалого розвитку бізнесу Nestlé, що гарантує створення тісного зв'язку між цінностями акціонерів та суспільними цінностями [10].

Таким чином, соціальні інвестиції значно розширюють поняття соціальної відповідальності бізнесу, оскільки мають двоїсту економічну природу:

по-перше, провідною домінантою соціальних інвестицій варто вважати активність суб'єктів інвестиційних відносин в напрямку одержання для суспільства конкретного «корисного ефекту»;

по-друге, соціальні інвестиції виступають інструментом формування ключових компетенцій та іміджу підприємства й довгострокових спільних цінностей, що приносить реальні вигоди та переваги для його економічної діяльності.

Висновки. Соціальні інвестиції є одним із

поширених інструментів реалізації соціально-орієнтованого бізнесу серед переважної більшості підприємств продовольчої сфери, позитивні сторони практики використання яких полягають в покращенні умов життєдіяльності суспільства й створенні реальних вигод та переваг для економічної діяльності підприємства.

SUMMARY Investigated the dual nature of social economic investment. Analyzed priorities for directing streams of social investment enterprises food sector and the factors that determine it. A study of the positive aspects of the practice of social investments as one towards realization of socially-oriented businesses.

Список використаної літератури:

1. Бланк И.А. Инвестиционный менеджмент: учеб. курс. - К.: Эльга-Н, Ника-Центр. - 2001. - 448 с.
2. Бондаренко А.В. Соціальне інвестування як фактор забезпечення соціально-економічного розвитку держави / А.В. Бондаренко, Л.О. Омелянович // Вісник Донбаської національної академії будівництва і архітектури. - 2009. - № 5(79). - с.201-203.
3. Кужель В.В. Очікуваний результат соціальної відповідальності бізнесу та його вплив на стратегічний розвиток економіки агропродовольчої сфери [Електронний ресурс] / В.В. Кужель // Економіка: реалії часу. Науковий журнал. – 2014. – № 3.- С. – Режим доступу до журн.: <http://economics.opu.ua/files/archive/2014/n3.html>
4. Захарчин Г.М. Інвестування розвитку організаційної культури // Економічний простір. - 2008. - № 9. - с.109-115.
5. Людський розвиток в Україні: можливості та напрями соціальних інвестицій (колективна науково-аналітична монографія) / За ред. Е.М. Лібанової - К.: Ін-т демографії та соціальних досліджень НАН України, Держкомстат України, 2006. - 356 с.
6. Тягунська Т.Д. Класифікація інвестицій // Формування ринкових відносин в Україні. - 2006. - № 9 (64). - С. 37-41.
7. Федоренко В.Г. Інвестування: підруч. - К.: Алерта, 2006. - 443 с.
8. Шибаева Н.А. Методы оценки эффективности социальных инвестиций // Проблемы управления. - 2008. - № 3. - С. 64-68.
9. <http://www.obolon.ua/ukr/corporate-responsibility/social-investments/>.
10. <http://svb.org.ua/reports>

Гришова И.Ю., Шабатура Т.С. Социальные инвестиции как инструмент реализации социально-ориентированного бизнеса

Исследовано двойственную экономическую природу социальных инвестиций. Проанализированы приоритетные направления потоков социальных инвестиций предприятий продовольственной сферы и определяющие их факторы. Рассмотрены положительные стороны практики использования социальных инвестиций как одного из направлений реализации социально-ориентированного бизнеса.

Ключевые слова: социальные инвестиции, предприятия продовольственной сферы, социальная ответственность, социально-ориентированный бизнес, общие ценности, полезный эффект.

Hryshova Y.YU., Shabatura T.S. Social investment as intrumentah implementation socially oriented business

Investigated the dual nature of social economic investment. Analyzed priorities flows social investment enterprises in the food sector and their determinants. Considered the positive aspects of the use of social investment as one of the areas of implementation of socially-oriented business.

Key words: social investment, the food sector enterprise, social responsibility, social-oriented business, common values, useful effect.

Дата надходження до редакції: 25.05.2004 р.

Рецензент: д.е.н., професор Красноруцький О.О.